

ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ

Ολη η αλήθεια για την Αριστερά

«Η ανάγκη μου να μιλήσω για την Αριστερά του παρελθόντος οφείλεται στη θλίψη μου για την Αριστερά του σήμερα» λέει στην «Ε» η Μάρω Δούκα, με αφορμή το νέο της μυθιστόρημα «Εθα να πούμε ψέματα»

ΣΕΛ. 20-21

της **ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ**

Ενα τηλεφώνημα. Ένα αναπάντεχο τηλεφώνημα από μια Σμυρνιά, που είχε λατρεύει τα Χανιά μέσα από τις αφηγήσεις του Τουρκοκρητικού παππού της, έδωσε στις αρχές της δεκαετίας του '90 το έναυσμα στη Μάρω Δούκα να σκύψει πάνω από το ταραγμένο παρελθόν του γενέθλιου τόπου της. Όταν ωστόσο έβριζε μπροστά τους «Αθώους και φταίχιες» ήταν ανύποπτη ότι ξεκινούσε μια τριλογία που θα συμπληρωνόταν σιγά σιγά με δυο μυθιστορήματα-ποταμούς, το «Δίκιο είναι ζόρικο πολύ» και το φρεσκοκυτωμένο «Έλα να πούμε ψέματα» (εκδ. Πατάκη). Τι άφησε άραγε μέσα της αυτή η εμπειρία; Τι συνειδητοποίησε μελετώντας τόσα αποσιωπημένα ντοκουμέντα γύρω από την κρητική αντίσταση και τον κρητικό εμφύλιο; Σε τι οφείλεται η επιμονή της να σκαλίζει τις περιπέτειες της Αριστεράς όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη του 19ου αιώνα; Και πώς σκέφτεται να πορευθεί η ίδια το επόμενο διάστημα;

Συναντήσαμε τη Μάρω Δούκα στη γειτονιά της, σ' ένα καφέ του Νέου Ψυχικού, πρόθυμη να μας λύσει κάθε απορία. Η μόνη στιγμή που σκοτεινίασε το πρόσωπό της ήταν μόλις η κουβέντα έφτασε στο περίφημο βίντεο με πρωταγωνιστή τον Γαβριήλ Σακελλαρίδη και τον εκφιασμό που δέχεται ο τελευταίος από τον Μάκη Τριανταφυλλόπουλο. Να κάτι που επίσης δεν περίμενε ότι 'αντιμετωπίσει η καταξιωμένη συγγραφέας, λίγο μετά την εκλογή της στο δημοτικό συμβούλιο της Αθήνας, συνεργαζόμενη με την παράταξη του ΣΥΡΙΖΑ...

«Στο όνομα του καθωσπρεπισμού, του τι θα πουν οι άλλοι για μας, του πουριτανισμού, της υποκρισίας, διαπράττονται εγκλήματα» αρκέστηκε να σχολιάσει. «Για τον Τριανταφυλλόπουλο έχω τοποθετηθεί και παλιότερα μ' ένα πολύ αιχμηρό κείμενο στην "Ελευθεροτυπία", σε εποχές που όλοι ξεροστάλιαζαν στις εκπομπές του και αρκετοί αριστεροί τον πλαισιώναν στις εκπομπές του. Μ' ενοχλούσε ανέκαθεν ο φασίζων τρόπος του, η εισαγγελική φωνή του, η αυτόκλητη δημοσιογραφική δαμόκλειος σπάθη του. Θεωρώ ότι έχει συμβάλει τα μέγιστα στο να κακοφορμίσει η ελληνική κοινωνία. Σ' ό,τι αφορά τον Σακελλαρίδη, δεν έχω πρόβλημα να επαυαλάβω όσα έλεγα κι ένα μήνα νωρίτερα. Οτι, δηλαδή, στην απόφασή μου να δεχτώ την πρόταση της "Ανοιχτής Πόλης", συνέβαλε καθοριστικά η δική του παρουσία και προσωπικότητα».

– Οι συνομήλικοι του Σακελλαρίδη, οι νέοι των τριάντα και κάτι, τι λέτε, είναι εξοικειωμένοι με το έργο σας;

«Δεν ξέρω. Νομίζω πως οι αναγνώστες μου είναι μάλλον άνθρωποι της δικής μου γενιάς. Τον τελευταίο καιρό, όμως, βλέπω να 'ρχεται προς εμένα, σαν απαλό κυματάκι, μια φουρνιά τριαντάρηδων, κι αυτό, όπως και να το κάνουμε, με συγκινεί. Εκείνοι για τους οποίους αμφιβάλλω αν με παρακολουθούν ως συγγραφέα, ή και αν με ξέρουν καν, είναι οι κομματικοί. Το

πιθανότερο είναι πως ελάχιστοι αριστεροί κομματικοί έχουν διαβάσει έστω και ένα βιβλίο μου».

– Η Αριστερά εν τούτοις αποτελεί κυρίαρχο θέμα στα μυθιστορήματά σας και το καινούργιο δεν αποτελεί εξαίρεση.

«Ίσως η ανάγκη μου να πάω προς τα πίσω, προς την Αριστερά του παρελθόντος, ουσιαστικά να προέρχεται από την ανάγκη μου ν' αντλήσω υπερηφάνεια και συγκίνηση από την ανιδιοτέλεια, το μεγαλείο και την προσφορά των απλών οπαδών της Αριστεράς εκείνα τα χρόνια... Κι όμως, αυτούς τους απλούς ανθρώπους, τους δικούς της, η Αριστερά τους κακομεταχειρίστηκε τότε, κι εξακολουθεί να τους κακομεταχειρίζεται».

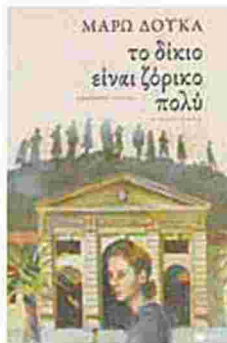
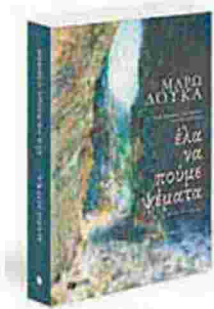
– Σ' ένα από από τα αφηγηματικά παρακλάδια του «Έλα να πούμε ψέματα», παρακοιθούθετε τα νεανικά χρόνια του Μπακούιν. Τι σας οδήγησε ως εκεί; Τι σχέση έχει ο κλασικός των αναρχικών με το δικό μας εμφύλιο;

«Με συγκινούσε, λειτουργούσε αποκαλυπτικά μέσα μου η διαδρομή από το ξεσηκωμένο Παρίσι του 1848 στον αποκλεισμό των ανταρτών του Δημοκρατικού Στρατού, εκατό χρόνια αργότερα, στο Φαραγγί της Σαμαριάς. Οι όποιοι συμβολισμοί και συσχετισμοί ανήκουν στον αναγνώστη. Εγώ κυρίως ήθελα να δραματοποιήσω αυτόν τον αποκλεισμό και να τον ανυψώσω ιστορικά, ακριβώς γιατί το σφυροκόπημα που δέχτηκαν εκείνοι οι αντάρτες τότε, αντιμετώπιστηκε από τους πολιτικούς της πόλης και από σημαντικό μέρος της κοινωνίας σαν ένα κυνηγό για να "καθαρίσει" ο τόπος από τους ΕΑΜοβούλγαρους. Εκ των υστέρων, όμως, οφείλω να ομολογήσω ότι η αφήγηση για τον Μπακούιν είναι μια αφήγηση-δώρο και σ' εμένα την ίδια...»

– Τον διαβάσατε από μικρή;

«Όχι, μικρή διάβασα Καραντζάκη... Τον Μπακούιν τον διάβασα πριν από καμιά εικοσαριά χρόνια κι όταν λέμε τον διάβασα, εννοώ ότι πήρα τα βιβλία του με τη σειρά και τα μελέτησα. Μέσα απ' αυτά και από το έργο του Χόμσμπαουμ άντλησα το πραγματολογικό υλικό που χρειάζομαι για τους κοινωνικούς αγώνες από τη Βιομηχανική επανάσταση κι έπειτα. Εκείνο που με είχε εντυπωσιάσει ιδιαίτερα στην περίπτωση του Μπακούιν ήταν η άποψή του για τη δικτατορία του προλεταριάτου. Αν είναι, έλεγε, να διαδεχθεί την αστική τάξη στην εξουσία η εργατική τάξη, θα οδηγηθούμε και πάλι σ' ένα αυταρχικό, άδικο, καταπιεστικό, αδιέξοδο κράτος. Ο Μπακούιν προέβλεπε σε "διαταξικές" αυτόνομες κοινότητες... Αυτή η άποψή του, άλλωστε, ήταν και η βασική αιτία της διαφωνίας του με τον Μαρξ. Και δεν είναι τυχαίο ότι η συγκεκριμένη αφήγηση εμφανίζεται σαν νεανικό γραπτό ενός από τους κεντρικούς πρωταγωνιστές, του Πανάρη Κριαρά. Είναι από τους πιο παλιούς και αγαπημένους μου ήρωες της τριλογίας... Ο Πανάρης, στην ουσία, είμαι εγώ!».

– Ανακαλώντας σ' ένα σημείο ο Πανάρης με τι ιδέες είχε φύγει για σπουδές στην Αμερική, λέει: «Όλα όσα –ευτυχία, ηλιούτος, καρές– συγκρατούν τους κοινούς ανθρώπους, τους εμπνευσμένους, τους αφήνουν

Η Μάρω Δούκα σε μία συνέντευξη εφ' όλης της ύλης
**«Ελάχιστοι κομματικοί
αριστεροί έχουν διαβάσει
ένα βιβλίο μου»**

αδιάφορους». Βλέπετε πολλούς εμπνευσμένους γύρω μας;

«Όχι, βέβαια! Αλλιώς ο καπιταλισμός, που γνωρίζει να επεξεργάζεται άριστα και να εκμεταλλεύεται αδίστακτα την έφεση του απλού ανθρώπου να επινοεί όλο και πιο πολλές ανάγκες, θα είχε καταρρεύσει...».

– Όπως στους προηγούμενους τόμους της τριλογίας, έτσι και σ' αυτόν, στηριχθήκατε σε μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν στο πετσί τους την Ιστορία, όπως για παράδειγμα στα βιβλία του Γιάννη Μανούσακα «Ο εμφύλιος στη σκιά της Ακροναυπλίας» και «Ο φυγόδικος»...

«Πράγματι, όλη η σχετική αφήγηση βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα, μόνο που εδώ είναι ιδωμένα μέσα από τη ματιά ενός επινοημένου χαρακτήρα, ο οποίος είχε για ίνδαλμα και οδηγό του τον Γιάννη Μανούσακα. Γεννημένος συγγραφέας ο Μανούσακας, εμπνευσμένος... Ο κριτικός Δημήτρης Ραυτόπουλος τον έχει αποκαλέσει Μακρυγιάννη του ΕΑΜικού αγώνα και του Εμφυλίου αργότερα».

– Τελικά σε τι διέφερε η εμπύθλια διαμάχη στην Κρήτη από εκείνη στην υπόλοιπη χώρα;

«Δεν διέφερε σε τίποτα ως προς τις αιτίες που οδήγησαν τόσους και τόσους αντιστασιακούς σε όλη την Ελλάδα να πάρουν τα βουνά, επειδή ήταν αδύνατον να ζήσουν σαν άνθρωποι στην πόλη –ή θα εξορίζονταν ή θα φυλακίζονταν. Το διαφορετικό είναι ότι εδώ ο Δημοκρατικός Στρατός δεν μπορούσε ν' αναπτυχθεί όπως στην ηπειρωτική Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής θέσης της Κρήτης, και ότι επομένως οι αγώνες τους ήταν εξ αρχής καταδικασμένος σε αποτυχία. Συν το ότι δεν υπήρχε σύμπνοια και συντονισμός στην τοπική κομματική ηγεσία. Άλλο χαρακτηριστικό επίσης του Εμφυλίου στην Κρήτη είναι ότι ουδέποτε παραδέχτηκαν επισήμως οι αρμόδιοι την ύπαρξή του. Τα κομμένα κεφάλια ανταρτών στα κεντρικά σημεία της πόλης ήταν απλώς κεφάλια ληστοσυμμοριτών...».

– Επιγραμματικά, τι συναισθήματα σας προκάλεσε η περιπλάνησή σας στην ιστορία δύο αιώνων όσο γράφατε την τριλογία;

«Απερίοριστο θαυμασμό για τον άνθρωπο, τον αγώνα και τις αντοχές του, αλλά και βαθιά θλίψη για την αφέλεια, την ευκολοπιστία και την εγγενή αδυναμία του να συλλάβει και να εκτιμήσει προς όφελός του τη δύναμη και τα ε-

πιχειρήματα του αντιπάλου του».

– Σε πείσμα της άποψης ότι η επικαιρότητα δεν έχει θέση στην υψηλή λογοτεχνία, εσείς κάθε άλλο παρά την αποφεύγετε. Οι σελίδες μάστιγα με τους εσωτερικούς μονόλογους της πάλης ποτέ «ζωηρούλας» Αναστασίας, μοδίστρας το επάγγελμα και φανατικής βιβλιοφάγου, είναι από τις πιο σπαρταριστές του μυθιστορήματος...

«Αυτό ήταν πάντοτε το στοιχείό μου: κατά πόσο η επικαιρότητα μπορεί να ενταχθεί στη ματιά των επινοημένων χαρακτήρων, ακόμα κι αν εκθέτει το συγγραφέα ή τη μυθοπλασία, ακόμα και κόντρα στην αποστασιοποίηση. Η Αναστασία είχε αρχίσει να πλάθεται μέσα μου από την ανάγκη μιας λαϊκότερης, πηγαίας συνομιλίας ανάμεσα στην καθημερινότητα του σήμερα και του χθες. Μπορεί η ίδια να "τσουρογκρεμίζεται", όπως λέμε στην Κρήτη, με τις αναμνήσεις της, αλλά μέσα από την αφήγησή της δίνονται τα μεταπολεμικά Χανιά, η θέση της γυναίκας τότε, το πόσο συντηρητικό ήταν κατά βάση και οι κομμουνιστές... Από τη στιγμή που βρήκα το ρυθμό της ανάσας της, ένιωθα ότι εκείνη με οδηγούσε! Γι' αυτό και την αγαπάω...»

– Συμμερίζεστε κι εσείς το θυμό της όταν τη χαρακτηρίζουν λαϊκίστρια;

«Εννοείται πως οι σχετικές αναφορές γίνονται με σκωπικό τρόπο. Σαρκάζω την ευκολία όσων χαρακτηρίζουν λαϊκό ό,τι δεν τους συμφέρει, και το κάνω όχι αμυνόμενη αλλά επικαλούμενη την κοινή λογική, τον ορθολογισμό, όπως κι αυτοί. Από ένα σημείο κι έπειτα, θεωρώ πολύ δογματικό ν' αποκαλείς λαϊκισμό οτιδήποτε αφορά το λαό».

– Μια άλλη ηρωίδα σας, η αποκαθούμενη και «αρχοντοκνίτισσα» Ελεονώρα, υποβάλλει στον εαυτό της, σε μια κρίση ειλικρίνειας, το προβοκατόρικο ερώτημα αν θα στέγαζε άστεγο στο σπίτι της. Αν σας ρωτούσα το ίδιο, τι θα λέγατε;

«Εκείνο που οφείλω κι εγώ κι εσείς και όλοι μας είναι να διεκδικούμε συλλογικά την ανάλογη μέριμνα για τους άστεγους από την πολιτεία... Από κει και πέρα, καλό είναι να προσέχουμε όταν ρητορεύουμε για τους άστεγους ή τους μετανάστες. Άλλο η θεωρία, άλλο η πράξη. Εκεί πάνω ελλοχεύει η κοινωνική υποκρισία, αυτό υπονοεί και η Ελεονώρα, εκεί ακριβώς "πατάει" και η Χρυσή Αυγή. Αν ο λόγος μας ήταν πιο σαφής, πιο ειλικρινής, θα "αδυνατάζαμε" δραστικά και την όποια ρατσιστική επιχειρηματολογία των χρυσαυγιτών... Είναι λάθος να "ενοχοποιούμε" τον άνθρωπο που φοβάται μήπως του "πατήσουν" οι ξένοι τη φωλιά του...».

– Πώς θα κινηθείτε στο δημοτικό συμβούλιο της Αθήνας;

«Έχω την αίσθηση πως θα είμαι χρήσιμη αν φανώ συνεργάσιμη, πέρα από την αυτονόητη στενή συνεργασία με τους "δικούς μου" της "Ανοιχτής Πόλης", και με αρκετούς από τους συμβούλους της παράταξης Καμίνη –για ό,τι κρίνω σωστό, βέβαια. Κανείς δεν έχει τα προτερήματα της αριστεροσύνης στην αλληλεγγύη, ας πούμε, τη συλλογικότητα και την υποστήριξη του πολιτισμού στις παραμελημένες αθηναϊκές γειτονιές. Όλοι οι δημοκρατικοί μπορούμε να συνεργαστούμε και να συμβάλουμε στην αναβάθμιση της καθημερινότητας. Έχω αποφασίσει –και για να τιμήσω όσους με ψήφισαν, αλλά κι επειδή αυτός είναι ο χαρακτήρας μου– στα πέντε χρόνια που έρχονται να είμαι παρούσα, όσο και όπως μπορώ. Κυρίως μ' ενδιαφέρει η υπόθεση του βιβλίου, των βιβλιοθηκών, των ενισχυτικών μαθημάτων σε παιδιά του Δημοτικού που οι γονείς τους είναι αγράμματοι ή δεν προλαβαίνουν να τα βοηθήσουν. Αλληλεγγύη δεν σημαίνει μόνο ένα πιάτο φαί –ας πούμε μ' αυτούς τους ανθρώπους κι είναι καφέ».

– Και κάτι τελευταίο. Είναι αρκετά τα βιβλία σας που έχουν μεταφραστεί σε ξένες γλώσσες; Πιστεύετε ότι η τριλογία σας μπορεί να διαβαστεί στο εξωτερικό;

«Για να είμαι ειλικρινής, δεν με απασχολεί και πολύ. Περισσότερο με συγκινεί να με διαβάζουν, αν γίνεται, στην Ξάνθη ή στην Κοζάνη... Όσο γι' αυτό που με ρωτάτε, ναι, αρκετά βιβλία μου έχουν μεταφραστεί, σι' αγγλικά, στα ιταλικά, στα γαλλικά, γερμανικά, τουρκικά, ίσαμε και στα σερβικά, και οι κριτικές που "απέσπασαν" ήταν θετικές, ακόμη και εγκωμιαστικές. Δεν μπορώ όμως να πω ότι έκαναν εμπορικό πάταγο, όπως τα βιβλία του Μάρκαρη ή της Καρυσιάνη. Λέγεται πάντως πως όσο πιο "στενά" συνομιλεί ένα βιβλίο με τον τόπο του και αντανακλά μια συγκεκριμένη πραγματικότητα τόσο περισσότερες πιθανότητες έχει να συγκινήσει και οικουμενικά. Σκέφτομαι, για παράδειγμα, ότι ο Κάρλος Φουέντες μού αποκάλυψε το Μεξικό. Έχω αγαπήσει λαούς και πολιτισμούς μέσα από τα μυθιστορήματά μου...».